

Polacy na Spitsbergenie

(dokończenie ze str. 1)

Latem 1956 r., na Spitsbergen udała się pięcioosobowa wyprawa rekonesansowa: S. Siedlecki (kierownik, geolog), K. Birkenmajer (geolog), Maciej Kuczyński (organizator techniczny wypraw MRG), Jerzy Piotrowski (architekt, projektant budynku stacji naukowej) i Stanisław Rafałowski (meteorolog). W fiordzie Hornsund (południowy Spitsbergen), w Zatoce Białego Niedźwiedzia (Isbjørnhamna) wybraliśmy miejsce pod budowę Polskiej Stacji Naukowej III MRG.

Latem 1957 został tam wzniesiony budynek stacji z prefabrykowanych części przywiezionych z Polski przez okręt hydrograficzny marynarki wojennej OH "Bałk" i statek S/S "Ustka". W budynku tym zimowało (1957/1958) dziesięciu uczestników wyprawy. Badania w czasie lata polarnego kontynuowano w latach 1958, 1959, 1960 (Międzynarodowa Współpraca Geofizyczna – MWG, 1959-1960) i 1962. Kierownikiem całości wypraw był doc. S. Siedlecki.

Badania naukowe prowadziło kilkudziesięciu pracowników naukowych zarówno z PAN, jak i wielu uniwersytetów polskich, w bardzo szerokim zakresie: meteorologia i klimatologia, hydrologia, glaciologia, geomagnetyzm, botanika, zoologia, geomorfologia, geologia, paleontologia i in. Przyniosły one kilkaset znaczących publikacji naukowych, które ukazały się w fachowych czasopismach w kraju i za granicą, zyskując międzynarodowe uznanie. W 1960 r. polska stacja naukowa w Hornsund była gospodarzem naukowych wycieczek na Spitsbergen Międzynarodowego Kongresu Geologicznego (Kopenhaga) i Międzynarodowego Kongresu Geograficznego (Sztokholm).

W latach 1962-1970 polscy geolodzy (K. Birkenmajer i S. Siedlecki) kierowali kilkoma wyprawami norweskimi, wykonując dla Norweskiego Instytutu Polarne mapy geologiczne na Svalbard. W latach tych odbyły się polskie sportowe ekspedycje zorganizowane przez Klub Wysokogórski, których plonem stało się zdobycie wielu pięknych szczytów górskich w Ziemi Torella.

Transport na saniach nansenowskich na Lodowcu Drevbreen podczas badań geologicznych na Ziemi Torella na Spitsbergenie, 1974.

Od prawej: K. Birkenmajer, K. Małkowski, M. Kuczyński podczas badań geologicznych.

fot. z archiwum Autora

Od 1970 r., z inicjatywy Stanisława Baranowskiego, uczestnika wypraw III MRG-MWG, Uniwersytet Wrocławski i Instytut Geofizyki PAN wspólnie wznowiły naukowe wyprawy letnie, a od 1978 r., po gruntownym remoncie, stacja w Hornsund prowadzi działalność naukową w cyklu

całorocznym. Obecnie, głównymi obszarami polskich badań naukowych na Svalbard, prowadzonych przez PAN i kilka wyższych uczelni, poza regionem fiordu Hornsund, są: Bellsund i Billefjorden w centralnym Spitsbergenie oraz Forlandsundet w północno-zachodnim Spitsbergenie.

Znaczenie Polskiej Stacji Naukowej im. S. Siedleckiego

Stacja Naukowa na Spitsbergenie im. S. Siedleckiego ma ogromne zasługi dla nauki w skali polskiej i światowej. Realizowane są tu wieloletnie programy badawcze w zakresie klimatologii, ochrony środowiska, sejsmologii, glaciologii, geologii, paleontologii i in. Prawie każdego roku na stacji przebywają naukowcy z krajów Unii Europejskiej i spoza niej, realizując wspólne projekty badawcze.

W surowych warunkach polarnych, pod kierunkiem doświadczonych specjalistów-polarników, kształtują się tutaj charaktery młodych adeptów nauki, którzy na podstawie zebranych przez siebie materiałów uzyskują stopnie naukowe. Reprezentują oni kilkutysięczną już grupę polskich badaczy polarnych, bez których nie byłaby możliwa polska ekspansja naukowa w takie obszary polarne, jak Grenlandia, Arktyka Kanadyjska, Alaska, a przede wszystkim Antarktyka.

Moje badania polarne

Z badaniami polarnymi związany jestem od 53 lat. W latach 1956-2002 brałem udział, jako uczestnik lub kierownik, w 13 wyprawach naukowych na Spitsbergen: polskich, norweskich i polsko-amerykańskich, przeprowadzając badania geologiczne.

Krzysztof Birkenmajer podczas badań geologicznych w południowym Spitsbergenie, 1974. Widok z góry Tsjebysovjellet (920 m) ku wschodowi na fiord Hornsund.

fot. z archiwum Autora

Ponadto, uczestniczyłem w dwóch duńskich wyprawach geologicznych do Grenlandii Wschodniej (1971, 1976) i w ośmiu wyprawach badawczych do Antarktyki Zachodniej (Szetlandy Południowe i Półwysep Antarktyczny, 1977-2001) – siedmiu polskich i jednej brazylijskiej. Przez kilkanaście lat przewodniczyłem Komitetowi Badań Polarnych PAN (obecnie jestem jego honorowym przewodniczącym).

KRZYSZTOF BIRKENMAJER